

Fiskální pravidla v zemích Visegrádské čtyřky

Aleš MELECKÝ – Markéta GUBANIOVÁ*

Fiscal Rules in the Visegrad Countries

Abstract

Recently the popularity of fiscal rules has been increasing also due to the impact of macroeconomic and financial shocks on fiscal sustainability. This paper reviews supranational and national fiscal rules implemented in the Visegrad countries (V4). Namely, we base the review and comparison of fiscal rules on the existing literature and the empirical data from the European Commission. According to the Fiscal Rule Strength Index developed by the European Commission, Poland's debt rule as of 1997 received the highest ranking. Poland also received the highest score based on the aggregated Fiscal Rules Index in 2009. The most influential in this respect is the application of an early adjustment mechanism which is triggered once the debt to GDP ratio exceeds 50%. Empirical analysis showed that effectiveness of fiscal rules differs across selected groups of countries.

Keywords: *supranational fiscal rules, national fiscal rules, V4, EU, fiscal rule strength index, fiscal rules index, effectiveness of fiscal rules*

JEL Classification: E62, H50, H60

Úvod

Veřejně dostupné informace o fiskálních pravidlech, zejména těch národních, jsou značně roztržité. Proto se v rámci tohoto článku zaměřujeme na ucelený přehled nadnárodních a národních fiskálních pravidel implementovaných v zemích

* Aleš MELECKÝ – Markéta GUBANIOVÁ, Vysoká škola báňská – Technická univerzita Ostrava, Ekonomická fakulta, Sokolská třída 33, 701 21 Ostrava 1, Česká republika; e-mail: ales.melecky@vsb.cz; marketa.gubaniova@vsb.cz

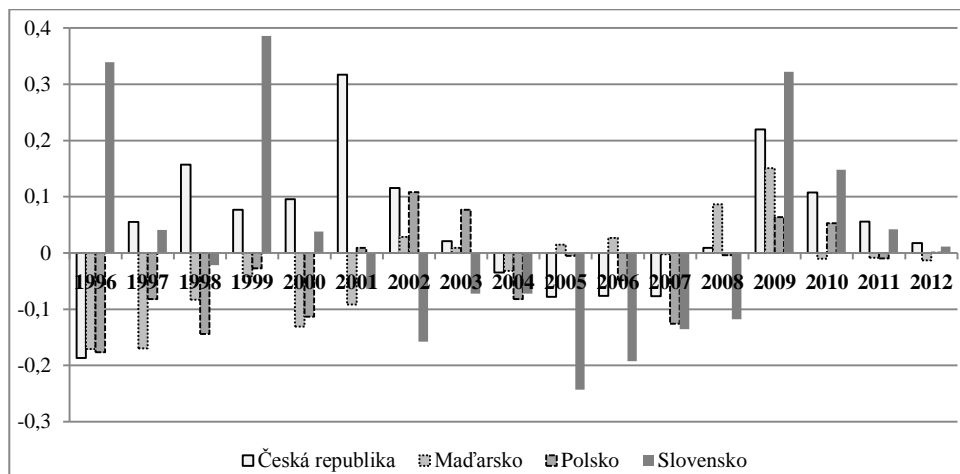
Poděkování: Rádi bychom poděkovali Martinu Meleckému a Martinu Macháčkovi za jejich cenné připomínky při psaní tohoto článku, Grantové agentuře České republiky, za její finanční podpory v rámci projektu P402/10/1046 tento článek vzniknul a projektu *Příležitost pro mladé výzkumníky*, reg. č. CZ.1.07/2.3.00/30.0016, podpořeného Operačním programem *Vzdělávání pro konkurenceschopnost* a spolufinancovaného Evropským sociálním fondem a státním rozpočtem České republiky.

Visegrádské skupiny, tzv. čtyřky (V4). Jedna z nejčastěji zmiňovaných je definice Kopitse a Symanského (1998), podle níž jsou fiskální pravidla definována jako permanentní omezení fiskální politiky prostřednictvím hodnotových omezení souhrnných indikátorů fiskální výkonnosti. Debrun et al. (2008) upozorňují, že tato definice nezahrnuje střednědobé výdajové rámce, které jsou používány v řadě zemí EU. Je tedy lépe uvažovat o fiskálních pravidlech v širším slova smyslu jako o všech legislativních a procedurálních prvcích ovlivňujících rozpočtovou politiku. K prudkému nárůstu implementace fiskálních pravidel dochází zejména v 90. letech 20. století, kdy podle studie IMF (2009) existovalo již 80 zemí, které aplikovaly jedno či více fiskálních pravidel.¹ Většina zaváděných nadnárodních fiskálních pravidel vznikla v rámci čtyř nadnárodních dohod: evropského Paktu stability a růstu, Západoafrické ekonomické a monetární unie (WAEMU), Středoafriického hospodářského a měnového společenství (CAEMC) a Východokaribské měnové unie (ECCU).

Z důvodu přetrvávajících deficitů a rostoucích vládních dluhů se stále častěji hovoří o fiskálních pravidlech jako o instrumentech, které by měly pomáhat směřovat vlády k odpovědnější a dlouhodobě udržitelné fiskální politice.

G r a f 1

Procentuální změny vládního dluhu snižené o procentuální růst reálného HDP v zemích V4

Zdroj: AMECO; vlastní úprava.

Na základě grafu 1 lze konstatovat, že procentuální nárůsty vládního dluhu v zemích V4 v období od roku 1995 do roku 2012 často značně převyšují procentuální nárůsty reálného HDP. K významnějším poklesům docházelo u většiny

¹ Historie fiskálních pravidel sahá až do poloviny 19. století.

zemí pouze v letech 2004 – 2007, a to zejména u Slovenska, kterému se v letech 2005 a 2006 podařilo snížit veřejný dluh (bez vlivu růstu HDP) přibližně o 24,3 % a 19,2 %.

1. Role a vývoj fiskálních pravidel

Obecně lze fiskální pravidla rozčlenit podle účelu, ke kterému mají sloužit. Konkrétně bývají uváděna pravidla rozpočtová, dluhová a výdajová. *Rozpočtová* (deficitní) pravidla předpokládají vyrovnanost státního rozpočtu, tj. celkové rozpočtové výdaje by neměly přesáhnout celkové příjmy.² Mezi nejznámější patří *zlaté pravidlo* limitující možnosti půjček pouze pro účely kapitálových výdajů, aplikované například v Německu, ve Švýcarsku či řadě států USA (Jílek, 2008). V případě *dluhových* pravidel jsou stanovovány limity o velikosti poměru vládního dluhu vůči HDP. Takováto pravidla se vyznačují značným vlivem na dosažení stanovených dluhových cílů. *Výdajová* pravidla omezují celkové vládní výdaje nebo jejich jednotlivé složky, a to v absolutních hodnotách, v míře růstu či jako procentní podíl vůči HDP. Konkrétní druhy fiskálních pravidel se liší velikostí svého účinku na klíčové cíle, jakými jsou udržitelnost dluhu, ekonomická stabilizace a velikost vlády.³ Shrnutí dopadů jednotlivých typů pravidel na klíčové cíle nabízí například práce IMF (2009).⁴

Silnější numerická pravidla přispívají ke snižování *spreadu* vládních dluhopisů (Iara a Wolff, 2010). Tento jev je patrný zejména v obdobích, kdy se mezi účastníky trhu vyskytuje vyšší averze k riziku. Čím silnější je zákonná báze ustanovující národní fiskální pravidla, tím nižší je i riziková premie. Pro správné fungování fiskálních pravidel je důležitý vynucovací mechanismus, zatímco zodpovědná autorita dohlížející na soulad s fiskálními pravidly již nehraje tak významnou roli. Pravidla se rovněž stávají pro účastníky trhu tím důvěryhodnější, čím více je jejich závazek svazující a čím efektivněji jsou vynutitelné. Pro zajištění efektivity národních fiskálních pravidel při formování fiskální výkonnosti je klíčový nejen mechanismus zajišťující vynutitelnost dodržování pravidel, ale i správná volba typu pravidla. Podle práce Debrun et al. (2008) vykazují

² Pravidla mohou být specifikována např. pro vyrovnanost strukturální bilance či cyklicky vyrovnanou bilanci.

³ Například pravidlo stanovující limity na velikost veřejného dluhu v poměru k HDP má velmi silný pozitivní vliv na udržitelnost dluhu, ale také mírně negativní dopady na míru ekonomické stabilizace a velikost vládního sektoru.

⁴ Teoreticky mohou fiskální pravidla zahrnovat vládní, případně veřejný dluh a mohou být dále podpořena vhodnou strategií managementu veřejného dluhu, jakožto cílem pro alokaci veřejného dluhu. Důvodem je snaha o minimalizaci vlivu šoků (vyplývajících ze změn dluhové služby) na státní rozpočet a celkovou makroekonomickou situaci (viz Melecký, 2007; 2009).

fiskální pravidla založená na rozpočtové bilanci a dluhová pravidla vyšší efektivitu než výdajová pravidla. Pokud jde o nadnárodní fiskální pravidla, Krogstrup a Wyplosz (2010) dospěli k poznatku, že tato pravidla zvyšují blahobyt zejména v případě společné implementace s národními pravidly.

Omezení stanovená v podobě fiskálních pravidel mají sloužit k redukci selhání v hospodářské politice v podobě nadměrných rozpočtových deficitů. Příčinou vzniku takovýchto deficitů může být např. orientace vlád na krátkodobé efekty vyplývající z politického cyklu, nebo preference krátkodobých efektů ze strany voličů. Fiskální pravidla hrají důležitou roli v omezování krátkozraké procyklické vládní politiky (viz Debrun et al., 2008), a mohou rovněž sloužit jako signální nástroj k odstraňování informační asymetrie mezi vládou a voliči (Debrun a Kumar, 2007 a Debrun, 2006).

2. Nadnárodní fiskální pravidla v zemích V4

2.1. Od Maastrichtské smlouvy k Paktu stability a růstu

Fiskální pravidla EU nemají za cíl nahrazovat národní fiskální pravidla, ale vhodným způsobem je doplňovat. Lze však na ně nahlížet i z druhé strany – aby se dařilo plnit evropská fiskální pravidla, členské státy EU zavádějí do svých národních právních rámců pomocná národní fiskální pravidla. Koordinaci fiskálních politik na úrovni členských států Evropské unie začala Maastrichtská smlouva z roku 1993, která se pomocí zavedení dluhového a rozpočtového pravidla snažila udržet fiskální disciplínu zemí (viz Smlouva o založení Evropského společenství, 1993). Smlouva rovněž zavádí EU povinnost sestavovat unijní rozpočet jako vyrovnaný, přičemž roční výdaje nesmí překročit stropy dané víceletým plánem.⁵ Předpokládá se, že ekonomika vykazující 5% tempo růstu nominálního HDP (2% růst reálného HDP a 3% míra inflace) zajistí deficit veřejných financí na smlouvou požadované úrovni 3 % HDP a veřejný dluh se stabilizuje na úrovni 60 % HDP (Nutti, 2006).⁶

Praxe 90. let, kdy docházelo k rapidnímu růstu veřejných dluhů, poukázala na význam maastrichtských kritérií⁷ a nutnost jejich dlouhodobého plnění (nikoliv

⁵ Pokud by docházelo k podstatnému a nepřetržitému poklesu ekonomického růstu, anebo bylo překročení stanovených hodnot pouze výjimečné a dočasné, pak by bylo překročení těchto limitů akceptováno.

⁶ Tyto hodnoty byly získány jako průměr sledovaných makroekonomických ukazatelů tehdejších členských států Evropské unie. Jiné odůvodnění referenčních hodnot fiskálního pravidla vychází z historicky daného 3 % poměru veřejných investic na HDP v německé ekonomice, opírajícího se o zlaté pravidlo, podle něhož je tento numerický podíl vnímán jako neutrální z pohledu udržitelnosti.

pouze před vstupem do eurozóny). Z tohoto důvodu byl na úrovni vrcholných představitelů členských států EU vznesen požadavek na zdravé veřejné finance i po vstupu do eurozóny, což dalo podnět ke vzniku *Paktu stability a růstu*, představenému v roce 1997. Paktem bylo zavedeno rozpočtové pravidlo, na základě něhož si státy stanovují střednědobé fiskální cíle, aby mohly v horizontu 3 – 5 let dosáhnout rozpočtového přebytku, nebo alespoň vyrovnaného či téměř vyrovnaného rozpočtu. Pakt umožnil Radě potrestat státy, které nebyly schopny přijmout vhodná opatření ke snížení nadměrného deficitu.⁸ Nejprve měla sankce podobu bezúročného depozita, pokud však nebyl schodek odstraněn do dvou let, mohl se tento vklad stát nevratnou pokutou. Tato pravomoc však nebyla využita a docházelo pouze k projednávání nadměrných deficitů.⁹ Paradoxně prvním případem uplatnění Paktu nebyl nadměrný schodek, ale nižší rozpočtový přebytek než očekávaný, způsobený silně expanzivní výdajovou vládní politikou Irska v roce 2001.

2.2. Revidovaný Pakt a cesta k účinnějším fiskálním pravidlům

Původní podoba Paktu se po pár letech fungování ukázala jako nedostatečná a byla oprávněně kritizována, především z důvodu chybějících preventivních a účinných sankčních opatření.¹⁰ Proto byla v roce 2005 vypracována revize Paktu stability a růstu, jež přinesla vyšší odpovědnost členských států za dlouhodobou udržitelnost veřejných financí. Reformovaným Paktem byla posílena preventivní a nápravná složka, která má podpořit lepší provázanost hospodářských politik, aby případné vysoké vládní dluhy a deficitní hospodaření s veřejnými prostředky nezpůsobilo destabilizaci jednotné měny a neúměrně rozkolísalo inflaci (viz např. Prušvic, 2010). Revize Paktu z roku 2005 s sebou také přinesla zohlednění výchozích parametrů jednotlivých zemí. Pakt přinesl proceduru při nadměrném schodku, prostřednictvím níž se EU snaží snižovat nadměrný schodek

⁷ Kromě dvou již zmíněných se jedná o kritérium cenové stability, kritérium konvergence dlouhodobých úrokových sazeb a kritérium stability devizového kurzu.

⁸ Udržitelnost veřejných financí je na základě Paktu sledována pouze prostřednictvím deficitu veřejných financí, nikoliv také veřejného dluhu, jak to zdůrazňovala Maastrichtská smlouva. Revidovaný Pakt nepovažoval schodek za nadměrný, jestliže došlo v dané ekonomice k meziročnímu poklesu reálného HDP nebo ke kumulované ztrátě produkce za minulá období, kdy byla ekonomika hluboko pod potenciálem.

⁹ U nečlenů eurozóny se jedná o sankce v podobě pozastavení čerpání finančních prostředků z evropských fondů. V předchůdci Paktu stability a růstu, navrhovaném Německem, tzv. Paktu stability, se počítalo s automatickým uvalením sankce proti státu s nadměrným deficitem.

¹⁰ Podle Fiskálního výhledu České republiky (2007) mohly být členské státy vystaveny účinnému tlaku až v době vzniku nadměrných deficitů, když už byla jejich korekce mnohem nákladnější. Avšak Německo a Francie prosazovaly revizi z jiného důvodu – cílem jejich úsilí bylo snížení postihů za vykazované deficity.

zemí, a odsouhlasil minimální roční fiskální úsilí ve výši 0,5 % HDP. Z tohoto důvodu reformovaný Pakt zavedl kritérium střednědobého fiskálního cíle. Každá země si stanovuje svůj vlastní střednědobý fiskální cíl, přičemž zohledňuje prognózu svého růstového potenciálu i zadlužení vlády.

Od prosince roku 2009, kdy vstoupila v platnost Lisabonská smlouva, jsou nově kladeny zvýšené nároky na koordinaci postupů orgánů EU při rozhodování v oblasti fiskálního dohledu a koordinace hospodářských politik (detailněji viz Analýza dopadů Lisabonské smlouvy, 2010). Rada na návrh Komise rozhoduje o existenci nadměrného deficitu členského státu a na návrh Komise přijímá vhodná doporučení, aby tento stát mohl do dané lhůty situaci zlepšit. Při hlasování v Radě se už nepřihlíží k hlasu člena Rady zastupujícího dotčený stát.

Ani tato změna mající za cíl donutit státy k nápravě schodků nezabránila strmému nárůstu dluhů v důsledku hospodářské a finanční krize, která začala v roce 2007. V průběhu hospodářské krize byla do procedury nadměrného schodku zařazena většina členských států (k 12. 7. 2011 to bylo 23 států¹¹) a EU stála před výzvou, jaké stanovisko k této situaci zaujmout. Nakonec Komise rozhodla o nutnosti začít s fiskální konsolidací, a to nejpozději v roce 2011. Členské státy tak dostaly impuls k tomu, aby si samy zvolily způsob i tempo pro odstranění nadměrných schodků, tedy svou vlastní fiskální strategii.¹²

V roce 2011 Ecofin odsouhlasil návrhy na zavedení sankcí ve výši 0,2 % HDP za porušení unijních rozpočtových pravidel¹³ pro země eurozóny, které překročí rozpočtový schodek ve výši 3 % HDP, anebo jejichž celkové zadlužení přesáhne 60 % HDP a jejichž vlády toto zadlužení nesnižují vůbec, nebo jen velmi pomalu.¹⁴ Uvalení sankcí by se mělo urychlit a zpřísnit. Role posuzování plnění pravidel i celkové makroekonomické rovnováhy a uvalování sankcí bude svěřena Komisi.¹⁵ Členské státy by těmto sankčním postupům mohly zabránit pouze v případě, že by je odmítly kvalifikovanou většinou. Po řadě jednání byl tento komplexní návrh v říjnu 2011 schválen na plénu Evropského parlamentu.

¹¹ K tomuto datu bylo z procedury při nadměrném schodku vyčleněno Finsko. Bližší informace na stránkách Evropské komise <http://ec.europa.eu/economy_finance/sgp/deficit/countries/index_en.htm>.

¹² Strategie závisí na mnoha aspektech, jako úroveň schodku a dluhu, vývoj skutečného a potenciálního růstu, aspekty dlouhodobé fiskální udržitelnosti aj. Při fiskální konsolidaci musí státy respektovat doporučení Rady pro přijetí nápravných opatření i lhůty pro nápravu nadměrného schodku, který byl stanoven na konec roku 2013.

¹³ Sankce může hrozit nejen za porušení rozpočtových pravidel, ale i za vážnou makroekonomickou nerovnováhu.

¹⁴ Členský stát by měl snížit své zadlužení o 5 % během tří let.

¹⁵ Sankce mohou být členskými státy dokonce zvýšeny až na 0,3 % HDP, pokud nebudou brát v úvahu doporučení Komise. Pokuta až 0,5 % HDP hrozí i státům, které pozměňují či jinak upravují své národní účty.

Úsilí EU motivovat členské státy ke zlepšování fiskální disciplíny zemí je podlamováno Evropským nástrojem finanční stability a Evropským finančním stabilizačním mechanismem.¹⁶ Záchranný mechanismus byl vytvořen v roce 2010 za účelem finanční pomoci Řecku (a posléze i dalším státům eurozóny), které v důsledku neschopnosti vlastními silami refinancovat vysoký veřejný dluh ohrožovalo stabilitu celé eurozóny. Tímto krokem EU přispívá k morálnímu hazardu, jenž podlamuje účinnost fiskálních pravidel.

3. Národní fiskální pravidla v zemích V4

3.1. Česká republika

O uplatňování fiskálních pravidel v České republice je možné hovořit až v posledním desetiletí. V rámci reformy veřejných financí z roku 2003, kdy se vláda snažila řešit problém zvyšujících se veřejných výdajů a přílišný vliv politického cyklu na veřejné finance, byla do rozpočtové politiky včleněna fiskální pravidla. Tato pravidla mají omezit působnost aktivistické fiskální politiky, a zároveň přispět k dodržování nadnárodních fiskálních pravidel daných EU. V rámci zmíněné reformy byl zaveden institut fiskálního cílení a střednědobé výdajové rámce.

Nejprve si vláda na bázi klouzavého principu stanoví na tři roky dopředu cíl v podobě podílu salda veřejných rozpočtů k HDP, přičemž každý rok se tento tříletý horizont posouvá o jeden rok dopředu. Poté je na základě makroekonomických prognóz vývoje ekonomiky stanovena výše příjmů do veřejných rozpočtů, ze které se při zohlednění očekávané inflace vypočítají střednědobé výdajové rámce.¹⁷ Na základě celkové výše těchto stropů si pak vláda dle svých priorit rozvrhne závazné výdajové stropy jednotlivých kapitol státního rozpočtu a státní fondy. Ve vymezených případech však může dojít k úpravě těchto střednědobých výdajových rámců, a to pouze pro druhý a třetí rok.¹⁸ Podrobněji je situace v České republice diskutována například v článku Melecký a Macháček (2010). Odchylky od schváleného střednědobého výdajového rámce musí vláda odůvodnit poslanecké sněmovně a následně získat souhlas pro úpravu tohoto

¹⁶ Tyto dva nástroje budou v roce 2013 nahrazeny Evropským stabilizačním mechanismem; viz <<http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=MEMO/10/636>>.

¹⁷ Ty jsou stanovány tak, aby vláda splnila vytýčený fiskální cíl pro saldo veřejných financí.

¹⁸ Ministerstvo financí SR může ve stanovených případech (změna rozpočtového určení daní, výrazné odchylky od makroekonomické predikce, mimořádná situace aj.) povolit zvýšení výdajů pro druhý a třetí rok pouze za předpokladu, že toto navýšení je částečně kompenzováno úsporami v jiných oblastech. Pokud by nedošlo ke změně výše rozpočtového deficitu, může být povoleno snížení rozpočtových příjmů.

závazného ukazatele. Fiskální cíl jakožto indikativní prvek je schvalován vládou. Česká republika si stanovila ve svém konvergenčním programu střednědobý rozpočtový cíl každoročně zlepšovat strukturální deficit veřejných financí o 1 % HDP.

3.2. Slovenská republika

Zavádění národních fiskálních pravidel na Slovensku je spjato s reformou řízení veřejných financí z roku 2003 (viz *Reforma riadenia verejných financií*, 2006). V roce 2004 byl vydán Zákon o rozpočtových pravidlech veřejné správy a o změně a doplnění některých zákonů, který zavedl víceleté rozpočtování (na tři roky dopředu),¹⁹ jež propojuje střednědobé rozpočtové rámce s jednorázným rozpočtováním. Zákon rovněž zavedl limity výdajů státního rozpočtu,²⁰ maximální výšku rozpočtového schodku a velikost jeho redukce v následujících letech aj. V rámci rozpočtového procesu ministerstvo financí určuje maximální podíl schodku rozpočtu veřejné správy na HDP.²¹ Pokud by došlo k překročení výdajových limitů,²² pak je nutný souhlas ministerstva financí.

Na základě prvního konvergenčního programu z roku 2004 byl realizován střednědobý rozpočtový cíl snížit deficit veřejných financí pod 3 % a tím splnit maastrichtské kritérium pro přijetí jednotné měny. V letech 2004 – 2008 bylo plnění úspěšné (viz *Program stability Slovenskej republiky na roky 2009 – 2012*), avšak v dalších letech docházelo k navyšování rozpočtových výdajů, což si následně vyžádalo úpravu rozpočtových cílů. Slovenská republika definovala své konsolidační úsilí na úrovni 0,9 % HDP ročně, avšak z důvodu nedostatečné fiskální konsolidace a snahy vymanit se z procedury při nadměrném schodku do roku 2013 bylo toto úsilí pro rok 2011 zvýšeno na 1,1 % HDP ročně (viz *Program stability Slovenskej republiky na roky 2011 – 2014*).

Zhoršení fiskální pozice si vyžádalo posílení národních fiskálních pravidel. V *Programu stability Slovenskej republiky na léta 2011 – 2014* byl prezentován závazek přijetí nového zákona o rozpočtové zodpovědnosti, který zavádí horní limit pro vládní dluh pod úrovní 60 % HDP, agregované výdajové limity, zvýšení transparentnosti veřejných financí aj. Pokud by se země přibližovala

¹⁹ Víceleté rozpočtování bylo poprvé uplatněno v období 2005 – 2007. Konkrétní výše limitů je obsažena v *Zákone o štátnom rozpočte na príslušný rozpočtový rok*.

²⁰ Rozpočet je na první rok rámce závazný, v následujících letech má však oznamovací (orientační) charakter. Stejně je tomu i v případě České republiky.

²¹ Rozpočet veřejné správy zahrnuje státní rozpočet i rozpočty ostatních subjektů spadajících pod veřejnou správu.

²² S výjimkou kompenzace na příjmové straně rozpočtu v zákonem stanovených případech. Neplánované výdaje nesmí přesahovat 1% podíl na celkových výdajích a nesmí dojít ke zvýšení schváleného deficitu; 1% výdajový limit je zavedený od roku 2005; v předchozích letech byl tento limit podstatně vyšší, a to na úrovni 15 % od roku 2002 a 5 % od roku 2004.

k hornímu dluhovému limitu, začaly by být uvalovány politické a ekonomické sankce, které by zde figurovaly jako dluhová brzda. S obdobnými mechanismy se rovněž počítá na úrovni místních samospráv. Základním cílem zákona je posílení závaznosti víceletého rozpočtu veřejné správy včetně prodloužení časového období z třech na čtyři roky.

3.3. Polská republika

Polsko se při tvorbě svých národních pravidel inspirovalo nadnárodními pravidly a vhodně je upravilo a doplnilo (viz Benecki, Hölscher a Jarmuzek, 2009). Účinnost nadnárodních fiskálních pravidel je v polské ekonomice posílena zavedením „samospouštějícího“ nápravného mechanismu, mnohdy také označovaného, podle tehdejšího ministra financí, jako Belkovo pravidlo. Tento mechanismus, zakotvený v zákoně o veřejných financích z roku 2005, je postavený na principu varování, při kterých se spouští nápravné procedury v době, kdy veřejný dluh přesáhne první ze tří limitních hodnot – 50 % HDP. Tímto způsobem dochází k omezení deficitů státního rozpočtu i místních rozpočtů.

Pokud dojde k prolomení prvního limitu veřejného dluhu (50 % HDP), musí vláda na centrální i místní úrovni v následujícím roce připravit takový rozpočet, aby podíl jejich rozpočtového deficitu vzhledem k příjmům do příslušného rozpočtu nebyl vyšší než v běžném období. Pokud veřejný dluh převyší 55 % HDP, je vláda povinna připravit na další rok vyrovnaný nebo přebytkový rozpočet, což nutně povede ke zlepšení sledovaného ukazatele. Vláda je také povinna předložit parlamentu program fiskální konsolidace, který představí opatření ke snížení poměru veřejného dluhu k HDP. Navíc musí být v návrzích místních rozpočtů zapracována restriktivní opatření, jež sníží poměr deficitů k rozpočtovým příjmům.²³ Pokud veřejný dluh dosáhne úroveň 60 % HDP, nebo je převyší, platí stejná pravidla jako u druhého limitu, a navíc je veřejným institucím zakázáno přebírat závazky jiných subjektů včetně poskytování jakýchkoliv vládních půjček. Tento „samospouštějící“ mechanismus je zefektivněn skutečností, že deficit státního rozpočtu nelze změnit bez souhlasu parlamentu.

3.4. Maďarská republika

Z důvodu neustále se zhoršující situace ve veřejných financích a silného vlivu politického cyklu na rozpočtové deficity v posledních desetiletích bylo Maďarsko, zvláště ze strany Mezinárodního měnového fondu, donuceno posílit svá fiskální pravidla. Jisté kroky byly v tomto směru podniknuty již v roce 2006,

²³ V zákoně o státním rozpočtu jsou každoročně zveřejňovány limity pro deficity veřejných financí a veřejné výdaje, je zde také prezentován tříletý výhled ukazatele veřejného dluhu. Sledované střednědobé cíle jsou s přípravou rozpočtového zákona každoročně revidovány.

avšak výraznější vliv na ekonomiku mělo až přijetí balíčku reformních opatření v prosinci roku 2007. Národní fiskální pravidla zahrnují pravidlo pro dluhovou zátěž a výdajové pravidlo. Vládou definované tříleté střednědobé výdajové stropy pro jednotlivé rozpočtové kapitoly mají omezit aktivistickou politiku centrální vlády. Pravidla pro dluhovou zátěž jsou konstruována ve dvou rovinách. První pravidlo zahrnuje hrubý dluh centrální vlády, ze kterého jsou odvozeny závazné cíle na tři roky dopředu pro primární saldo, přičemž nesmí dojít ke zvýšení vládního dluhu.²⁴ Druhé dluhové pravidlo je stanoveno pro místní vlády v podobě zlatého pravidla regulujícího výši veřejných půjček určených k financování investičních záměrů. Toto opatření by mělo zmírňovat riziko akumulace vysokých rozpočtových deficitů na místní úrovni. Překročení závazných cílů pro primární deficity musí být napraveno do tří let. Na základě tohoto pravidla se předpokládá pokles poměru veřejného dluhu k HDP proporcionálně s růstem reálného produktu.²⁵ Jak uvádí Jankovics (2008), pravidla postrádají mechanismus, který by přinutil využívat neočekávané příjmy do veřejných rozpočtů nebo neplánované úspory vlády k rychlejší redukci stávajícího deficitu veřejných financí, než jakou ukládají stávající pravidla.

3.5. Srovnání fiskálních pravidel v zemích V4

K porovnávání účinnosti fiskálních pravidel v jednotlivých zemích byl zaveden index fiskálních pravidel (*fiscal rules index*), který byl sestaven oddělením fiskální politiky spadající pod Evropskou komisi. Index fiskálních pravidel je vypočten následovně. Nejdříve je pro každé existující pravidlo spočten index síly numerického fiskálního pravidla, jenž vychází z následujících pěti kritérií: zákonný základ pravidla, prostor pro stanovení a revidování cílů, povaha dohlížející autority a vynutitelnost pravidla, mechanismus vynucování pravidla, viditelnost pravidla v médiích. Jednotlivá pravidla jsou v rámci těchto oblastí bodově ohodnocena podle toho, do jaké míry je podporována síla pravidla.²⁶ Fiskální pravidla platná v zemích V4, společně s indexy síly jednotlivých pravidel, lze nalézt v tabulce 1.

²⁴ Očekávaný vládní dluh na konci třetího roku nesmí být vyšší než dluh na konci druhého roku. Veškeré navýšení výdajů centrální vlády (potažmo snížení příjmů) zvyšující dluhovou zátěž musí být odpovídajícím způsobem kompenzováno. V případě porušení tohoto pravidla je Maďarsko povinno přijmout účinná nápravná opatření.

²⁵ Jak uvádí Forthun a Hagemann (2010), tato národní fiskální pravidla jsou doplněna o řadu dalších procedurálních omezení, mezi něž patří například *pay-go pravidlo*, jež ukládá parlamentu povinnost kompenzovat odpovídajícím způsobem veškeré legislativní změny způsobující zhoršení primárního rozpočtového přebytku.

²⁶ Podrobná hodnotící škála je dostupná na stránkách Evropské komise: <http://ec.europa.eu/economy_finance/db_indicators/fiscal_governance/documents/fiscal_rules_calculation_fiscal_rule_index_2010.pdf>.

T a b u l k a 1

Fiskální pravidla platná v zemích V4

	Česká republika	Slovenská republika	Polská republika	Maďarská republika		
Typ	VP	VP	DP	DP		
Sektor	CV	CV	MV	VS		
Cíl/omezení	Výdajové rámce	Výdajové rámce	Dluhové stropy a limit pro dluhovou službu	Dluhové stropy	Cíl pro primární rozpočtové saldo; dluhové stropy	
Legislativní základ	PN	PS	PN	U, PN	PN	
Dohlžející autorita	MF	NEZ (Nejvyšší kontrolní úřad), V, P	NEZ (Nejvyšší kontrolní úřad), MF	NEZ (Nejvyšší kontrolní úřad), P	Žádný oficiální orgán	NEZ
Autorita zajišťující vynutitelnost pravidla	V	NEZ (Nejvyšší kontrolní úřad), P	V	V, NEZ (Nejvyšší kontrolní úřad), P	Žádný orgán	Žádný orgán
V platnosti od roku	2005	2002	2002	1997	1996	2009
Index síly fiskálního pravidla	6.90	5.70	4.87	7.99	5.26	5.73

Zkratky: CV – centrální vláda, ČR – Česká republika, DP – dluhové pravidlo, ERM II – Mechanismus směnných kurzů, EU – Evropská unie, HDP – hrubý domácí produkt, IMF – Mezinárodní měnový fond, MF – ministerstvo financí, MV – místní vlády, NEZ – nezávislý orgán, P – parlament, PLN – polský zlotý, PN – právní norma, PS – politická shoda, R – roční, U – ústava, V4 – Vísehradská čtyřka, V – vláda, VP – výdajové pravidlo, VS – vládní sektor.

Poznámky: Kromě zmíněných aktuálních fiskálních pravidel realizovaly státy i další pravidla, která již pozbyla platnosti. Například v ČR se jednalo o *omezení výše dluhové služby v obcích* v období 2004 – 2008, na základě usnesení vlády (limit činil 30 %). Dnes se jedná pouze o vyhodnocování soustavy informativních a monitorujících ukazatelů označované jako *monitoring hospodaření obcí*. Mezi léty 2002 – 2008 platilo na Slovensku fiskální pravidlo pro místní rozpočty. Na základě něj nesměl být běžný rozpočet deficitní. Kapitálový rozpočet ano, ale pouze v případě, že byl financován nevyužitými prostředky fondů, půjčkami nebo přebytkem z běžného rozpočtu daného roku.

Zdroj: Evropská komise; vlastní úprava.

K dopočtu indexu fiskálních pravidel je potřeba takto dosažená skóre agregovat, což je prováděno přisuzováním vah získaných jako průměry 10 000 náhodně vybraných čísel z rovnoměrného rozdělení. Náhodná čísla jsou používána z důvodu nedostatečné teoretické podpory k určení důležitosti jednotlivých kritérií. Na závěr jsou tyto výsledky agregovány do souhrnného číselného ukazatele pro jednotlivé země a jednotlivé roky. V případě, že je v jediném vládním subsektoru zavedeno více pravidel, vliv druhého, třetího a čtvrtého pravidla je oslaben přisouzením vah 1/2, 1/3 a 1/4. Tyto váhy odrážejí snižující se marginální přínosy aplikace několikerych pravidel ve stejném vládním subsektoru. Nevýhodou tohoto indexu může být, jak uvádějí např. Iara a Wolff (2010), posuzování čistě číselných aspektů bez ohledu na reálná omezení plynoucí z takto přijatých závazků.²⁷

²⁷ Například dluhová pravidla stanovující průměrně vysokou úroveň zadlužení nejsou svazující pro země s nízkou úrovní zadlužení.

Agregované údaje o síle fiskálních pravidel v jednotlivých zemích jsou prezentovány v tabulce 2.

T a b u l k a 2

Standardizovaný index fiskálních pravidel pro země V4

	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
CZ	-1.12	-1.12	-1.12	-0.54	-0.54	-0.54	-0.54	-1.12	-1.12	-0.43	0.99	0.99	0.99	0.99	0.30
SK	-1.12	-1.12	-1.12	-1.12	-1.12	-1.12	-1.12	-0.08	-0.08	-0.08	-0.08	-0.08	-0.08	-0.08	-0.22
PL	-1.12	-1.12	1.07	1.07	1.07	1.07	1.07	1.07	1.07	1.07	1.07	1.56	1.56	1.07	1.07
HU	-1.12	-0.69	-0.69	-0.69	-0.69	-0.69	-0.69	-0.69	-0.69	-0.69	-0.69	-0.69	0.48	0.48	0.27

Zdroj: Evropská komise; vlastní úprava. Viz <http://ec.europa.eu/economy_finance/db_indicators/fiscal_governance/fiscal_rules/index_en.htm>.

Jak ukazuje tabulka 1, v *České republice* byly zavedeny střednědobé výdajové rámce, jejichž index síly stanovený Evropskou komisí dosáhl hodnoty 6,90. Do budoucna proto stojí před Českou republikou výzva, aby vhodně rozšířila střednědobé výdajové rámce, kromě státního rozpočtu a státních fondů, i na místní veřejné rozpočty. Je však zřejmé, že tento mechanismus národních fiskálních pravidel zcela postrádá sankční prvky, které by zajistily důslednou vynutitelnost dodržování výdajových rámců.

Dle Evropské komise má *Slovensko*, kromě výdajových rámců, které získaly hodnocení dle indexu síly fiskálního pravidla 5,7, zavedené také dluhové pravidlo omezující místní vlády. Toto pravidlo však má hodnocení ještě nižší, a to 4,87. Limity pro půjčky regionálních a místních vlád jsou stanoveny v takové výši, že celkový dluh nesmí převýšit 60 % běžných příjmů předchozího roku v nominálním vyjádření. Navíc nesmí dluhová služba v nominálním vyjádření (splátky na úhradu dluhu) převýšit 25 % příjmů předchozího roku. Převýšení 60 % běžných příjmů se nevztahuje na kapitálové příjmy a příjmy z finančních transakcí.

V *Polsku* platí dluhové pravidlo opírající se o třístupňový samospouštějící mechanismus, který v rámci sledovaných fiskálních pravidel zemí V4 získal nejvyšší hodnocení indexu síly fiskálního pravidla ve výši 7,99. Evropská komise blíže specifikuje také dluhové pravidlo v *Maďarsku*. Pravidlo pro místní vlády stanovuje roční stropy pro dluhové závazky místních vlád (např. půjčky, dluhopisy), které jsou definovány proporcionálně k HDP. Toto pravidlo získalo hodnocení indexu síly fiskálního pravidla ve výši 5,26. Druhý typ dluhového pravidla pro centrální a místní vlády vyžaduje, aby rozpočtový zákon definoval na tři roky dopředu takové cíle pro primární deficit, aby skutečný vládní dluh v daném roce nepřevýšil hodnotu předešlého roku. Toto pravidlo získalo nepatrně vyšší hodnocení dle indexu síly fiskálního pravidla, a to 5,73.

V tabulce 2 jsou zachycena agregovaná skóre indexu fiskálních pravidel v jednotlivých letech pro každou ze zemí V4. Čím vyšší je hodnota daného indexu, tím silnější jsou fiskální pravidla zavedená v dané zemi. Nejvyššího skóre ze zemí V4 dosahuje, v rámci tohoto indexu, dlouhodobě Polsko. V roce 2009 byl souhrnný index fiskálních pravidel nejvyšší v Polsku (1,07), následovaném Českou republikou (0,3).

4. Účinnost fiskální pravidel – empirický pohled

Fiskální pravidla procházela dynamickým vývojem, což se odráželo ve vývoji indexu fiskálních pravidel. Silnější fiskální pravidla (růst indexu fiskálních pravidel) by měla mít za následek snížení tempa růstu zadlužení (případně i jeho pokles). Vztah těchto dvou veličin s ohledem na další determinanty bude nyní prozkoumán pomocí regresní analýzy. V této části bude podrobně, pomocí empirického testování, ověřován teoretický výsledek odhadu pro skupinu zemí EU 14 (EU 15 bez Lucemburska) a stručně budou zmíněny odhady pro skupiny EU 27 a EU NEW, tedy nové členské státy, které přistoupily k EU od roku 2004.

Pro odhad modelu jsou používány roční časové řady za období 1996 – 2011, které byly čerpány z databáze AMECO a v případě indexu fiskálních pravidel z databáze Evropské komise. Byly použity následující časové řady: nominální HDP a vládní dluh (ESA 95) pro výpočet poměru dluhu k HDP, index fiskálních pravidel, harmonizovaný index spotřebitelských cen (HCPI), reálný HDP, nominální dlouhodobé úrokové sazby. Před samotným vstupem do modelu byly tyto základní časové řady upraveny a do modelu vstupují následující veličiny. Změna poměru dluhu k HDP v procentech (Δd), změna indexu fiskálních pravidel (Δfri), inflace vypočtená pomocí HCPI (pi), meziroční procentuální růst reálného HDP (y) a změna dlouhodobých úrokových sazeb (Δi).

Pro určení vlivu fiskálních pravidel na změnu poměru dluhu k HDP byl využit panelový model s fixními efekty,²⁸ který je specifikován následovně:

$$\Delta d_{i,t} = \alpha + \beta_d \Delta d_{i,t-1} + \beta_{fri} \Delta fri_{i,t-1} + \beta_{pi} pi_{i,t-1} + \beta_y y_{i,t} + \beta_i \Delta i_{i,t-1} + FE_i + \varepsilon_{i,t} \quad (1)$$

kde

FE_i – fixní efekt specifický pro danou zemi,

α – úroňová konstanta,

β – koeficienty, označující váhy příslušných veličin v modelu,

$\varepsilon_{i,t}$ – chybová složka, kde $\varepsilon_{i,t} \sim N(0, \sigma^2)$.

²⁸ Z testu nadbytečnosti fixních efektů jednoznačně (na 1% hladině významnosti) vyplynulo, že fixní efekty nejsou v tomto případě nadbytečné a je tedy vhodné použít takto specifikovaný model.

Odhad modelu je proveden technikou EGLS (*estimated general least squares*).

T a b u l k a 3

Výsledky odhadu modelu pro EU 14

Parametr	Odhadnutý koeficient	Směrodatná odchylka
α	4.3490***	0.6347
β_d	0.3377***	0.0478
β_{fri}	-0.6243*	0.3631
β_{pi}	-0.3982*	0.2316
β_y	-1.3433***	0.0930
β_i	0.4993**	0.2249

Poznámka: Parametr je významný na *** 1%, ** 5% a * 10% hladině významnosti.

Zdroj: Vlastní výpočty.

Tabulka 3 zachycuje výsledky odhadu modelu pro skupinu EU 14. Odhad vychází ze 196 pozorování a výsledný model dosahuje poměrně uspokojivé hodnoty upraveného koeficientu determinace 0,76. Jak je patrné z tabulky 3, ve vývoji změn poměru dluhu k HDP existuje určitý stupeň rigidity, kdy odhadnutý koeficient β_d dosahuje hodnoty 0,34 při hladině významnosti 1 %. Odhad vlivu fiskálních pravidel na změnu poměru dluhu k HDP (β_{fri}) vykazuje v případě skupiny EU 14 zápornou hodnotu -0,62 na 10% hladině významnosti, což indikuje, že zesilování fiskálních pravidel vede v případě této skupiny ke zpomalování nárůstu poměru dluhu k HDP. Z odhadnutého koeficientu $\beta_{pi} = -0,40$ vyplývá inverzní vztah inflace a změny poměru dluhu k HDP, který je signifikantní na 10% hladině významnosti. V souladu s teorií je také velmi silný vliv vývoje reálného HDP na poměr dluhu k HDP, kdy zrychlení růstu HDP působí na snižování tempa růstu zadlužení, a to na hladině významnosti 1 %. Rovněž výsledek, že zvýšení dlouhodobých úrokových sazeb povede ke zvýšení nákladů na správu dluhu a zrychlení nárůstu zadlužení, je v souladu s předpoklady teorie, přičemž příslušný koeficient $\beta_i = 0,5$ je statisticky významný na 5% hladině významnosti.

Odhady pro skupiny EU 27 a EU NEW byly vzhledem k dostupnosti dat poněkud omezené, nicméně na jejich základě lze jednoznačně konstatovat, že index fiskálních pravidel vykazuje v rámci těchto skupin odlišné chování při odhadu výše specifikovaného modelu, než tomu bylo u skupiny EU 14. Tento výsledek je v souladu se studií Prušvic (2007). Pro skupiny EU 27 a EU NEW dosahuje odhadnutý koeficient β_{fri} kladných hodnot (což by indikovalo neúčinnost fiskálních pravidel), ale zároveň také velmi nízkou statistickou významnost, která výrazně přesahuje obecně akceptovanou hladinu 10 %. Naopak, odhad vlivu reálného HDP a rigidity poměru dluhu k HDP jsou velmi podobné napříč jednotlivými skupinami.

Závěr

Fiskální pravidla jsou dnes již běžnou součástí hospodářských politik nejen vyspělých, ale i rozvíjejících se zemí (viz Kopits, 2004). Současné období nejistoty na finančních trzích přispívá k jejich popularizaci a zavádění nových fiskálních pravidel. Jedním z důvodů je jejich pozitivní vliv na *spready* dluhopisů (silnější pravidla vedou k jejich snižování) a tím i na celkovou dluhovou službu jednotlivých zemí (viz Iara a Wolff, 2010). Naopak, vynucování dodržování národních i nadnárodních fiskálních pravidel zatím zůstává problematické. Řecký příklad využití kreativního účetnictví poukazuje na slabá místa, jež musí být dořešena, pokud mají fiskální pravidla skutečně vést ke stabilizaci ekonomik a dlouhodobé udržitelnosti veřejných financí.

V zemích V4 jsou fiskální pravidla poměrně stabilní, i když v některých dílčích aspektech odlišná. Pro země V4 je společná existence nadnárodních fiskálních pravidel, která souvisí se členstvím těchto zemí v Evropské unii. Odlišnosti lze poté najít v aplikovaných národních fiskálních pravidlech. V těchto zemích je také rozšířená implementace střednědobých výdajových rámců.

Srovnatelnost fiskálních pravidel mezi jednotlivými zeměmi je mnohdy problematická. Z tohoto důvodu byl na základě dotazníkového šetření Evropskou komisí sestaven index síly fiskálního pravidla a index fiskálních pravidel, jenž bývá dále agregován a následně prezentován jako souhrnný ukazatel za jednotlivé země v daných letech. Dle indexu síly fiskálního pravidla dosáhlo nejvyššího ohodnocení dluhové pravidlo zavedené v Polsku v roce 1997. Polsko rovněž obdrželo nejvyšší ohodnocení na základě indexu fiskálních pravidel za rok 2009 a lze tedy usuzovat, že v rámci zemí V4 má zavedena nejúčinnější fiskální pravidla.

Na základě provedené empirické analýzy lze konstatovat, že účinnost fiskálních pravidel se liší napříč jednotlivými skupinami států. Zatímco u starých členských států spadajících do skupiny EU 15 lze hovořit v jistém smyslu o účinnosti fiskálních pravidel, v případě nových členských států a EU jako celku nelze o takovýchto tendencích hovořit.

Literatura

- BENECKI, R. – HÖLSCHER, J. – JARMUZEK, M. (2009): Fiscal Transparency and Policy Rules in Poland. CASE Network Studies and Analysis, č. 327.
- DEBRUN, X. (2006): Tying Hands is not Commitment: Can Fiscal Rules and Institutions Really Enhance Fiscal Discipline? [Bruegel Working Paper 48, No. 2007/01.]
- DEBRUN, X. – KUMAR, M. S. (2007): Fiscal Rules, Fiscal Councils and All That: Commitment Devices, Signalling Tools or Smokescreens? [Mimeo.]
- DEBRUN, X. – MOULIN, L. – TURRINI, A. – AYUSO-I-CASALS, J. – KUMAR, M. S. (2008): Tied to the Mast? National Fiscal Rules in the European Union. *Economic Policy*, 23, č. 4, s. 297 – 362.

- EUROSKOP (1993): Smlouva o založení Evropského společenství. [Online.] Dostupné z: <http://www.euroskop.cz/gallery/2/756-smlouva_o_es_nice.pdf>. Cit. 2011-03-10.
- FORTHUN, C. – HAGEMANN, R. P. (2010): Sustaining the Momentum of Fiscal Reform in Hungary. [OECD Economics Department Working Papers, No. 802.] Paris: OECD Publishing.
- IARA, A. – WOLFF, G. B. (2010): Rules and Risk in the Euro Area: Does Rules-based National Fiscal Governance Contain Sovereign Bond Spreads? [European Economy, Economic Papers, No. 433.] Brussels: European Commission Directorate General Economic and Monetary Affairs.
- IMF (2009): Fiscal Rules – Anchoring Expectations for Sustainable Public Finances. [Paper prepared by the Fiscal Affairs Department. Mimeo.] Washington, DC: International Monetary Fund.
- JANKOVICS, L. (2008): Public Finance Reform in Hungary: Light at the End of the Tunnel? ECFIN Country Focus, 5, č. 4.
- JÍLEK, M. (2008): Fiskální decentralizace, teorie a empirie. 1. vyd. Praha: ASPI – Wolters Kluwer, 428 s. ISBN 978-80-7357-355-3.
- KOPITS, G. – SYMANSKY, S. (1998): Fiscal Policy Rules. [IMF Occasional Paper, No. 162.] Washington, DC: International Monetary Fund. ISBN 1-55775-704-6.
- KOPITS, G. (2004): Overview of Fiscal Policy Rules in Emerging Markets. In: KOPITS, G. (ed.): Rules-Based Fiscal Policy in Emerging Markets. Background, Analysis, and Prospects, s. 1 – 11. New York: Palgrave Macmillan.
- KROGSTRUP, S. – WYPLOSZ, Ch. (2010): A Common Pool Theory of Supranational Deficit Ceilings. European Economic Review, 54, č. 2, s. 269 – 278.
- MELECKÝ, A. – MACHÁČEK, M. (2010): The Role of National and Supranational Fiscal Rules – International Evidence and Situation in the Czech Republic. Journal of Applied Economic Sciences, 5, č. 4(14), s. 375 – 382.
- MELECKÝ, M. (2007): The Effect of Institutions, Geography, Development Assistance and Debt Crises on Public-Debt Management. [MPRA Paper 16332.] Munich: University Library of Munich.
- MELECKÝ, M. (2009): A Cross-country Analysis of Public Debt Management Strategies. [The World Bank Policy Research Working Paper Series 4287.] Washington, DC: The World Bank.
- MF ČR (2007): Fiskální výhled České republiky 2007. [Online.] Praha: Ministerstvo financí ČR. Dostupné z: <http://www.mfcr.cz/cps/rde/xbcr/mfcr/FiskalVyhled_2007Q1_komplet_pdf.pdf>. Cit. 2010-12-14.
- MF SR (2006): Reforma riadenia verejných financií. Závěrečná správa. [Online.] Bratislava: Ministerstvo financí SR. Dostupné z: <<http://www.finance.gov.sk/Default.aspx?CatID=5410>>. Cit. 2011-09-13.
- MF SR (2010): Program stability Slovenskej republiky na roky 2009 – 2012 [Online.] Bratislava: Ministerstvo financí SR. Dostupné z: <http://ec.europa.eu/economy_finance/sgp/pdf/20_scps/2009-10/01_programme/sk_2010-01-29_sp_sk.pdf>. Cit. 2011-07-10.
- MF SR (2011): Program stability Slovenskej republiky na roky 2011 – 2014 [Online.] Bratislava: Ministerstvo financí SR. Dostupné z: <http://ec.europa.eu/europe2020/pdf/nrp/sp_slovakia_sk.pdf>. Cit. 2011-07-03.
- NUTI, D. M. (2006): Alternative Fiscal Rules for the New EU Members States. [TIGER Working Paper, No. 84.] Warsaw: Kozminski University.
- PRUŠVIC, D. (2010): Evropská fiskální pravidla a jejich účinnost: prvních 15 let. Politická ekonomie, 58, č. 1, s. 51 – 69.
- PRUŠVIC, D. (2007). Pravidla fiskální politiky. [Dizertační práce.] Praha: Vysoká škola ekonomická v Praze, 104 s.
- Vláda ČR (2010): Analýza dopadů Lisabonské smlouvy [Online.] Dostupné z: <<http://www.vlada.cz/assets/evropske-zalezitosti/dokumenty/Analiza-dopadu-Lisabonske-smlouvy.pdf>>. Cit. 2010-01-03.
- Zákon NR SR č. 523/2004, o rozpočtových pravidlech veřejnej správy a o zmene a doplnení niektorých zákonov.